

Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN đến năm 2045 - tác động và những chính sách của Việt Nam

Võ Văn Thật*

Tóm tắt: Bài viết phân tích về quá trình ra đời và những đặc điểm chính trong Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045. Đây là lần đầu tiên ASEAN có một tầm nhìn dài hạn, được chuẩn bị kỹ lưỡng thể hiện quyết tâm của khối trong việc xây dựng hình ảnh Cộng đồng ASEAN trong chặng đường 20 năm tới. Nhìn chung, Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045 đã nhấn mạnh vào việc duy trì dân chủ, quản trị tốt, đảm bảo nhân quyền và pháp quyền trong khi đặt công dân ASEAN làm trung tâm. Hơn nữa, đây cũng là nỗ lực lớn của ASEAN nhằm tạo ra một thị trường chung thịnh vượng, được thúc đẩy bởi tính bền vững, đổi mới và nguồn nhân lực có kỹ năng. Là thành viên tích cực trong Cộng đồng ASEAN, Việt Nam nhận thức rõ Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045 không chỉ mở ra những cơ hội thuận lợi để thúc đẩy phát triển quốc gia, mà còn đặt ra những thách thức đòi hỏi sự chuẩn bị kỹ lưỡng và các đối sách phù hợp. Trong bối cảnh đó, Việt Nam cần chủ động tận dụng lợi thế, ứng phó hiệu quả với các biến động, từ đó đưa đất nước bước vào một kỷ nguyên phát triển mạnh mẽ, khẳng định vị thế và bản sắc dân tộc trong khu vực và trên trường quốc tế.

Từ khóa: ASEAN; cộng đồng ASEAN; tầm nhìn 2045; chính sách; Việt Nam.

Ngày nhận: 04/02/2025; ngày chỉnh sửa: 13/5/2025; ngày chấp nhận đăng: 30/8/2025

DOI: <https://doi.org/10.33100/vjossh.2025.11.4.12>

1. Đặt vấn đề

Năm 1967, Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) được thành lập, khởi đầu cho tiến trình liên kết sâu rộng vì hòa bình, ổn định và phát triển ở khu vực Đông Nam Á và châu Á -Thái Bình Dương. Từ một nhóm các quốc gia Đông Nam Á vốn bị chia rẽ bởi chiến tranh, trải qua gần 60 năm xây dựng và phát triển, ASEAN đã trở thành một trong những tổ chức khu vực quan trọng, có uy tín và thành công trên thế giới, là ngôi

nhà chung gắn bó của gần 700 triệu người dân của 10 quốc gia Đông Nam Á có bản sắc văn hóa đa dạng, một cộng đồng kinh tế lớn thứ 5 thế giới, một đối tác tin cậy và quan trọng của nhiều quốc gia, đóng vai trò trung tâm của các tiến trình đối thoại, hợp tác và liên kết quan trọng ở khu vực (Bùi Thanh Sơn 2021). Đặc biệt, vào năm 2015, Cộng đồng ASEAN hình thành với ba trụ cột về an ninh - chính trị, kinh tế và văn hóa - xã hội đã nâng tiến trình hợp tác và liên kết khu vực lên tầm cao mới vì hòa bình, hợp tác và cùng phát triển thịnh vượng. Cùng với sự hình thành và phát triển, tổ chức này đã

* Trường Đại học Sài Gòn; email: vothat@sgu.edu.vn

vạch ra tầm nhìn mang tính chiến lược để từng bước xây dựng, phát triển cộng đồng theo những tôn chỉ được đề ra ngay từ khi thành lập, đồng thời thích ứng với những biến đổi của tình hình khu vực và thế giới.

Từ tầm nhìn 2025 đến tầm nhìn 2045, một Cộng đồng ASEAN đã được định hình thực sự gắn kết, vững mạnh và phát triển toàn diện hơn, hội nhập sâu rộng hơn, có khả năng tự cường mạnh hơn và có ảnh hưởng lớn hơn ở khu vực cũng như toàn cầu. Vì vậy, việc nghiên cứu về tầm nhìn ASEAN 2045 có ý nghĩa sâu sắc đối với việc tìm hiểu về Cộng đồng ASEAN cũng như hoạch định đường lối chính sách hội nhập của Việt Nam trong 20 năm sắp tới.

Nghiên cứu về tổ chức ASEAN và Cộng đồng ASEAN là chủ đề thu hút rất nhiều học giả trong và ngoài khu vực, với nhiều công bố có giá trị. Trước hết là những văn bản do Ban thư ký ASEAN (ASEAN Secretariat) xuất bản công bố về tầm nhìn chiến lược của Cộng đồng ASEAN 2025 (ASEAN 2025: Forging Ahead Together) và Cộng đồng ASEAN 2045 (ASEAN 2045: Our Shared Future)... Ngoài ra, một số công trình nghiên cứu tiêu biểu đã góp phần làm rõ các khía cạnh cốt lõi trong việc xây dựng Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN đến năm 2045. Trong đó, bài viết “What will ASEAN be like come 2045?” của Chongkittavorn (2023) (Bangkok Post) tập trung phân tích triển vọng phát triển của ASEAN trong tương lai, dựa trên các xu hướng chính trị, kinh tế và xã hội hiện nay. Về lĩnh vực kinh tế, báo cáo của Nhóm Đặc trách Cao cấp về Hội nhập Kinh tế ASEAN (HLTF-EI) với tiêu đề “Nghiên cứu về Cộng đồng Kinh tế ASEAN hậu 2025” đưa ra các lựa chọn chiến lược và tiềm năng phát triển của Cộng đồng Kinh tế ASEAN đến năm 2045. Ở trong nước, các học giả đã tiếp cận vấn đề từ nhiều góc độ: Bài viết của Dương Văn Huy và Vũ Mạnh Hùng phân tích vai trò con người trong việc hiện thực hóa Tầm nhìn

ASEAN 2045; trong khi Luận Thùy Dương tập trung làm rõ những định hướng chiến lược và hàm ý chính sách trong tiến trình xây dựng Cộng đồng ASEAN giai đoạn tới. Tuy nhiên, nội dung “Tầm nhìn ASEAN 2045” là một đề tài tương đối mới, chưa có nhiều công trình phân tích, đánh giá một cách thấu đáo. Các bài viết trước đó chủ yếu mới chỉ dừng lại ở mức thông tin về sự ra đời và phác thảo một số nét định hình cơ bản về Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045 sẽ hình thành trong thời gian tới. Đặc biệt, nghiên cứu về tác động và những vấn đề đặt ra đối với Cộng đồng ASEAN, cũng như Việt Nam từ tầm nhìn 2045 hầu như chưa được đề cập hoặc còn rất mờ nhạt. Trên cơ sở những nghiên cứu đi trước, tác giả sẽ làm rõ về bước chuyển của Cộng đồng ASEAN từ tầm nhìn 2025 đến 2045, những tác động và vấn đề đặt ra đối với khu vực, cũng như Việt Nam trong việc hoạch định, thực thi chính sách trong giai đoạn 20 năm sắp tới.

Phương pháp nghiên cứu được sử dụng trong bài viết là tổng hợp, phân tích tài liệu từ các nguồn chính thống như văn kiện của Ban Thư ký ASEAN, các báo cáo chiến lược, bài viết học thuật và truyền thông quốc tế, kết hợp với cách tiếp cận liên ngành để làm rõ các chiều cạnh chính trị, kinh tế và xã hội của Tầm nhìn ASEAN 2045. Bên cạnh đó, bài viết vận dụng phương pháp so sánh và đối chiếu nhằm nhận diện những bước chuyển quan trọng giữa Tầm nhìn 2025 và Tầm nhìn 2045, từ đó rút ra các hàm ý chính sách đối với Việt Nam trong tiến trình hội nhập khu vực.

2. Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN từ 2025 đến 2045: Những vấn đề đặt ra đối với các thành viên

Cách đây gần 58 năm, ASEAN chính thức ra đời, phản ánh nguyện vọng chung của nhiều quốc gia trong khu vực về hòa

bình, ổn định, hữu nghị và hợp tác cùng phát triển. Tuyên bố Bangkok (1967) đã khẳng định tầm nhìn của ASEAN trong chặng đường đầu là “thúc đẩy hòa bình và ổn định khu vực thông qua việc tôn trọng công lý và pháp quyền” và “thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, tiến bộ xã hội và phát triển văn hóa trong khu vực thông qua nỗ lực chung” (ASEAN 1967). Trong hơn hai thập niên đầu tồn tại, các hoạt động hợp tác của ASEAN khá khiêm tốn, chủ yếu xác lập cơ sở, tiền đề cho hợp tác thông qua định hình các chuẩn mực ứng xử chung ở khu vực.

Tháng 2/1976, Hiệp ước *Thân thiện và Hợp tác ở Đông Nam Á* (TAC) được ký kết tại Bali (Indonesia) bao gồm các nguyên tắc cơ bản chỉ đạo quan hệ giữa các nước Đông Nam Á, phù hợp với các nguyên tắc của Hiến chương Liên hợp quốc, đó là tôn trọng độc lập, chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ và bản sắc dân tộc của tất cả các quốc gia, không can thiệp vào công việc nội bộ của nhau, quyền tồn tại của mỗi quốc gia không có sự can thiệp, lật đổ hoặc đe dọa từ bên ngoài, giải quyết các tranh chấp bằng biện pháp hòa bình, không sử dụng hoặc đe dọa sử dụng vũ lực, hợp tác có hiệu quả... Cùng với sự mở rộng sự tham gia của các đối tác, TAC đã trở thành “Bộ luật ứng xử” chung cho các nước trong khu vực cũng như giữa các nước Đông Nam Á với các đối tác bên ngoài (ASEAN 1976). Từ đây, đánh dấu quá trình phát triển mạnh mẽ của ASEAN, từng bước trở thành tổ chức của toàn Đông Nam Á.

Tiến thêm một bước, nhân dịp kỷ niệm 30 năm thành lập (năm 1997), ASEAN thông qua Tầm nhìn ASEAN 2020, khởi nguồn cho ý tưởng về một Cộng đồng với “ý thức về mối liên hệ lịch sử, nhận thức về di sản văn hóa và gắn kết trong bản sắc chung của khu vực”. Tầm nhìn ASEAN 2020 nhấn mạnh mục tiêu “ASEAN sẽ là một nhóm hài hoà các dân tộc Đông Nam châu Á hướng ngoại, sống trong hoà bình, ổn định và thịnh vượng, gắn bó với nhau bằng quan hệ đối tác trong phát triển

năng động và trong một cộng đồng các xã hội đùm bọc lẫn nhau” (ASEAN 1997). Từ đây, đoàn kết và hợp tác ASEAN ngày càng được củng cố, tăng cường theo phương châm bảo đảm sự “thống nhất trong đa dạng”, trên cơ sở các mục tiêu, nguyên tắc cơ bản của Hiệp hội. Cuối thập niên 90 của thế kỷ XX, ASEAN chính thức trở thành ASEAN của toàn Đông Nam Á. ASEAN - 10 đã đưa Hiệp hội trở thành một tổ chức hợp tác khu vực thực sự, mang tính toàn diện và năng động hơn; đồng thời, là nhân tố quan trọng bảo đảm hòa bình, an ninh, hợp tác, phát triển ở Đông Nam Á và khu vực châu Á - Thái Bình Dương. ASEAN cũng dần hình thành cách tiếp cận và phương thức giải quyết riêng đối với những vấn đề của khu vực và quốc tế, đó là “Phương cách ASEAN”, chú trọng đối thoại và hợp tác, năng động và linh hoạt để tìm được tiếng nói chung và đồng thuận (Vũ Hồ 2022).

Tại Hội nghị Thượng đỉnh ASEAN lần thứ 27 ở Kuala Lumpur (tháng 11/2015), các vị nguyên thủ các nước thành viên đã ra tuyên bố chính thức về việc thành lập Cộng đồng ASEAN (AC)¹ vào ngày 31/12/2015. Sự kiện này là một dấu mốc quan trọng thể hiện sự trưởng thành và lớn mạnh của ASEAN, đồng thời định ra cho ASEAN hướng phát triển mới với những yêu cầu hướng tới sự liên kết chặt chẽ và sâu sắc hơn giữa các nước thành viên. Cũng tại Hội nghị Thượng đỉnh ASEAN lần thứ 27, sau khi chính thức tuyên bố sự ra đời của Cộng đồng ASEAN, các nhà lãnh đạo ASEAN đã ra Tuyên bố “ASEAN 2025: Cùng vững vàng tiến bước”, thông qua Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2025 và các kế hoạch tổng thể của 3 cộng đồng trụ cột để triển khai Tầm nhìn (Nguyễn Văn Hà 2018: 75). Kế hoạch

¹ Ngày 22/11/2015, tại thủ đô Kuala Lumpur (Malaysia), lãnh đạo 10 nước thành viên thuộc Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) đã ký Tuyên bố Kuala Lumpur về Hình thành Cộng đồng ASEAN (ASEAN Community, viết tắt: AC) với ba trụ cột chính gồm Cộng đồng Chính trị - An ninh, Cộng đồng Kinh tế, Cộng đồng Văn hóa - Xã hội.

Tầm nhìn ASEAN 2025 xác định ba nội dung trọng tâm nhằm hướng tới một cộng đồng gắn kết, hội nhập sâu rộng và phát triển bền vững. Trước hết, ASEAN thể hiện quyết tâm củng cố cộng đồng bằng cách thúc đẩy quá trình hội nhập dựa trên các nguyên tắc của Hiến chương ASEAN, lấy người dân làm trung tâm, tăng cường bản sắc chung và ý thức đoàn kết. Đồng thời, ASEAN hướng tới xây dựng một cộng đồng hòa bình, ổn định và tự cường, nâng cao năng lực ứng phó hiệu quả với các thách thức, duy trì vai trò trung tâm trong khu vực, phát triển kinh tế vững mạnh, tăng cường kết nối và thu hẹp khoảng cách phát triển. Bên cạnh đó, ASEAN cũng cam kết đóng góp vào Chương trình nghị sự 2030 của Liên Hợp Quốc thông qua các nỗ lực nâng cao chất lượng sống của người dân, góp phần thúc đẩy phát triển bền vững toàn cầu (ASEAN Secretariat 2015: 12).

Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2025 được xây dựng trên cơ sở đồng thuận, phản ánh nhu cầu, nguyện vọng, sự quan tâm và lợi ích của tất cả các nước thành viên, đồng thời đề ra những định hướng phát triển chính của ASEAN trong thập kỷ tiếp theo (Đặng Cẩm Tú 2021: 88). Đặc biệt, tầm nhìn 2025 đã nhấn mạnh đến một Cộng đồng ASEAN bền vững, hướng đến con người và lấy con người làm trung tâm, hướng ra bên ngoài trong một cộng đồng các quốc gia toàn cầu trong khi vẫn duy trì vai trò trung tâm của ASEAN. Đó là tầm nhìn về một cộng đồng các dân tộc được hưởng các quyền con người và các quyền tự do cơ bản, chất lượng cuộc sống cao hơn và ý thức đoàn kết và bản sắc chung lớn hơn. Tầm nhìn 2025 là nền tảng cho các kế hoạch chi tiết của ASEAN cho năm 2025 đối với Cộng đồng Chính trị - An ninh ASEAN (APSC), Cộng đồng Kinh tế ASEAN (AEC) và Cộng đồng Văn hóa - Xã hội (ASCC). Trong đó, Cộng đồng Chính trị - An ninh ASEAN vào năm 2025 sẽ là một cộng đồng thống nhất, toàn diện và kiên cường. Gần 700 triệu cư dân

trong khu vực sẽ sống trong một môi trường an toàn, hòa hợp và an ninh, chấp nhận các giá trị khoan dung và ôn hòa cũng như duy trì các nguyên tắc cơ bản, các giá trị và chuẩn mực chung của ASEAN. ASEAN sẽ vẫn gắn kết, phản ứng và có liên quan trong việc giải quyết các thách thức đối với hòa bình và an ninh khu vực cũng như đóng vai trò trung tâm trong việc định hình cấu trúc khu vực đang phát triển, đồng thời tăng cường sự tham gia của chúng ta với các bên bên ngoài và cùng nhau đóng góp vào hòa bình, an ninh và ổn định toàn cầu. Cộng đồng Kinh tế ASEAN vào năm 2025 sẽ được tích hợp và gắn kết cao; cạnh tranh, đổi mới và năng động; với sự kết nối và hợp tác theo ngành được tăng cường; và một cộng đồng kiên cường hơn, toàn diện hơn, hướng đến con người và lấy con người làm trung tâm, hội nhập với nền kinh tế toàn cầu. Cộng đồng Văn hóa - Xã hội sẽ là cộng đồng thu hút và mang lại lợi ích cho người dân, đồng thời mang tính toàn diện, bền vững, kiên cường và năng động (ASEAN Secretariat 2015: 13-15).

Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2025 là hiện thân cho quyết tâm liên tục của các nguyên thủ quốc gia và Chính phủ ASEAN nhằm cùng nhau tiến lên để hiện thực hóa tầm nhìn về một cộng đồng hòa bình, ổn định, hội nhập, thịnh vượng và chia sẻ như đã nêu trong Tầm nhìn ASEAN 2020, và thực sự được mở rộng để bao hàm sự tập trung vào con người và hướng đến con người, tính bền vững và khả năng phục hồi, và vai trò khu vực lớn hơn dựa trên vai trò trung tâm của ASEAN.

Sau 10 năm các thành viên ASEAN đã nỗ lực thực hiện đầy đủ và hiệu quả Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN năm 2025, trong đó, triển khai kế hoạch tổng thể ở cả ba trụ cột Cộng đồng và về kết nối ASEAN. Nhìn khái quát, ASEAN đã triển khai được 98% các mục tiêu hành động trong Kế hoạch tổng thể của trụ cột Chính trị - An ninh, 88,3% trong trụ cột Kinh tế, 72% trong trụ cột Văn

hóa - Xã hội, đồng thời triển khai 14/15 sáng kiến thuộc 5 lĩnh vực chiến lược của Kế hoạch Tổng thể về Kết nối ASEAN (MPAC) 2025 (Trọng Đức 2024). Tuy nhiên, bối cảnh địa kinh tế, địa chính trị và công nghệ đã thay đổi rất nhiều kể từ khi Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2025 được thông qua, và tiếp tục có chiều hướng sẽ thay đổi nhiều hơn nữa trong khoảng 2 thập kỷ tới. Những xu hướng chính của khu vực và toàn cầu trong thời gian tới sẽ tác động đến Cộng đồng ASEAN.

Trong giai đoạn tới, năm xu hướng toàn cầu sẽ ảnh hưởng sâu sắc đến kinh tế ASEAN: thế giới đa cực mở ra cơ hội nhưng tiềm ẩn rủi ro địa chính trị; dịch chuyển chuỗi cung ứng tạo lợi thế thương mại nếu ASEAN nâng cao giá trị nội khối; tiến bộ công nghệ thúc đẩy ngành giá trị cao nhưng đòi hỏi đầu tư vào hạ tầng và kỹ năng; biến đổi khí hậu tạo động lực phát triển kinh tế xanh, song cần tăng khả năng thích ứng; và chuyển dịch nhân khẩu học mở rộng tiêu dùng nhưng làm giảm lợi thế chi phí, đòi hỏi cải thiện năng suất và an sinh xã hội. Thành công của ASEAN sẽ phụ thuộc vào khả năng tận dụng cơ hội và ứng phó hiệu quả với các thách thức này (Nhóm Đặc trách Cao cấp về Hội nhập Kinh tế ASEAN 2024: 11-12).

Ngoài ra, một số yếu tố khác cũng tác động không nhỏ đến việc hình thành Cộng đồng ASEAN 2045 như:

Về bối cảnh địa - chính trị, ASEAN đang hiện diện trong một khu vực có tính chất chiến lược cao, nơi các biến động toàn cầu và cạnh tranh giữa các cường quốc như Mỹ, Trung Quốc, Nhật Bản, Ấn Độ và Nga ngày càng trở nên phức tạp và khó lường. Sự gia tăng cạnh tranh ảnh hưởng không chỉ đến cán cân quyền lực mà còn đến các cấu trúc an ninh, kinh tế và chuỗi cung ứng trong khu vực. Trong bối cảnh đó, ASEAN phải đối mặt với thách thức duy trì sự cân bằng chiến lược, tránh bị cuốn vào các cuộc đối đầu

giữa các bên, đồng thời bảo vệ lợi ích chung của khu vực. Quan hệ đối ngoại của ASEAN, đặc biệt thông qua các cơ chế như Hội nghị cấp cao ASEAN, Diễn đàn Khu vực ASEAN (ARF) và Cấp cao Đông Á (EAS) đóng vai trò quan trọng trong việc định hình cách ASEAN ứng xử với các thay đổi trong chiến lược toàn cầu. Việc duy trì vai trò trung tâm (centrality) trong cấu trúc khu vực là yếu tố then chốt để ASEAN tiếp tục thúc đẩy hợp tác đa phương, xây dựng lòng tin và đảm bảo một môi trường ổn định, hòa bình cho phát triển (Dương Văn Huy 2023b). Trong bối cảnh cạnh tranh địa - chính trị ngày càng gay gắt, ASEAN cần tăng cường năng lực thể chế, củng cố đoàn kết nội khối và nâng cao khả năng thích ứng để vừa bảo vệ lợi ích quốc gia, vừa thúc đẩy một cộng đồng khu vực gắn kết, tự cường và chủ động hội nhập.

Về phát triển kinh tế và thương mại, quá trình hội nhập sâu rộng trong khu vực đang đóng vai trò then chốt trong việc định hình tương lai của ASEAN. Sự ra đời và mở rộng của Đối tác kinh tế toàn diện khu vực (RCEP) đã tạo nền tảng vững chắc cho một thị trường chung rộng lớn, thúc đẩy tự do hóa thương mại và tăng cường liên kết chuỗi cung ứng. Bên cạnh đó, các sáng kiến thương mại mới như phát triển thương mại điện tử, logistics thông minh và tiêu chuẩn xanh đang mở ra cơ hội để các quốc gia thành viên nâng cao năng lực cạnh tranh. Đổi mới công nghệ, đặc biệt là ứng dụng trí tuệ nhân tạo, dữ liệu lớn và blockchain, đang làm thay đổi cách thức quản lý kinh tế và vận hành doanh nghiệp (Nguyễn Anh Tuấn 2021). Những yếu tố này không chỉ giúp ASEAN thích ứng với bối cảnh toàn cầu đang biến động mà còn thúc đẩy tăng trưởng bền vững và bao trùm. Trong tương lai, ASEAN sẽ cần tiếp tục đầu tư vào hạ tầng số, cải cách thể chế và phát triển nguồn nhân lực để giữ vững vai trò trung tâm trong khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Về biến

đổi khí hậu và phát triển bền vững, ASEAN đang đối mặt với những thách thức môi trường ngày càng nghiêm trọng như nước biển dâng, thiên tai bất thường và suy giảm tài nguyên thiên nhiên. Những hiện tượng này không chỉ ảnh hưởng đến đời sống người dân mà còn đe dọa đến an ninh lương thực, năng lượng và phát triển kinh tế dài hạn (Cẩm Anh 2025). Trước thực trạng đó, các quốc gia thành viên buộc phải tái cấu trúc chiến lược phát triển theo hướng xanh và bền vững hơn. Chính sách năng lượng tái tạo, như thúc đẩy điện mặt trời, điện gió và chuyển đổi năng lượng sạch đang trở thành ưu tiên hàng đầu nhằm giảm phát thải khí nhà kính và tăng khả năng chống chịu với biến đổi khí hậu. Đồng thời, ASEAN cũng đang hướng tới xây dựng các cơ chế hợp tác khu vực về quản lý rủi ro thiên tai, bảo vệ hệ sinh thái và phát triển hạ tầng thích ứng khí hậu. Những nỗ lực này sẽ định hình cách ASEAN thiết kế các chính sách phát triển bền vững trong thập kỷ tới.

Về mặt xã hội và văn hóa, sự dịch chuyển dân số giữa các quốc gia ASEAN, cùng với xu hướng nhập cư ngày càng tăng, đang tạo ra những thay đổi sâu sắc trong cấu trúc cộng đồng (Phúc Minh 2025). Việc đầu tư vào giáo dục và phát triển nguồn nhân lực không chỉ nâng cao chất lượng cuộc sống mà còn thúc đẩy sự hiểu biết lẫn nhau giữa các quốc gia. Trong bối cảnh đó, sự đa dạng văn hóa là một tài sản quý giá, góp phần làm phong phú bản sắc khu vực. Tuy nhiên, để khai thác hiệu quả lợi thế này, các quốc gia thành viên cần xây dựng cơ chế hợp tác và đồng thuận nhằm đảm bảo sự phát triển hài hòa. Việc tôn trọng sự khác biệt và thúc đẩy giao lưu văn hóa sẽ là chìa khóa để tăng cường sự kết nối trong cộng đồng ASEAN. Đây chính là nền tảng vững chắc cho một khu vực đoàn kết, ổn định và phát triển bền vững. Về an ninh khu vực, ASEAN đang đối mặt với nhiều thách thức phức tạp và đa chiều. Các vấn đề như tranh chấp chủ quyền

ở Biển Đông không chỉ ảnh hưởng đến quan hệ giữa các quốc gia thành viên mà còn thu hút sự quan tâm của các cường quốc bên ngoài (Dương Văn Huy 2023a). Bên cạnh đó, nguy cơ khủng bố xuyên quốc gia và tội phạm mạng ngày càng gia tăng, đòi hỏi sự phối hợp chặt chẽ trong chia sẻ thông tin và xây dựng năng lực phòng vệ. Hợp tác quốc phòng giữa các nước ASEAN cần được thúc đẩy theo hướng minh bạch, tin cậy và tôn trọng lẫn nhau để duy trì hòa bình và ổn định lâu dài. Việc xây dựng một cơ chế an ninh tập thể hiệu quả sẽ là nền tảng vững chắc giúp khu vực ứng phó linh hoạt với các mối đe dọa mới. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, an ninh khu vực không chỉ là trách nhiệm riêng của từng quốc gia mà là lợi ích chung của cả cộng đồng ASEAN. Những biến động lớn đó của tình hình quốc tế và khu vực yêu cầu ASEAN cần tiếp tục phải có sự chuyển mình mạnh mẽ hơn nữa, với tầm nhìn dài hạn hơn. Trong Hội nghị cấp cao ASEAN lần thứ 43 (từ ngày 5-7/9/2023), ASEAN đã công bố văn kiện quan trọng, đó là Tuyên bố Hòa hợp ASEAN IV. Đây là sáng kiến của Chủ tịch ASEAN Indonesia năm 2023, đóng vai trò là nền tảng cho Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN năm 2045, giúp củng cố ASEAN để giải quyết các thách thức khác nhau trong tương lai. Đây là lần đầu tiên ASEAN có một tầm nhìn mang tính chiến lược dài hạn trong vòng 20 năm. Cho dù tương lai phải đối diện với những thách thức to lớn nhưng ASEAN vẫn cần bám sát tinh thần cốt lõi “lấy người dân làm trung tâm, mục tiêu, động lực” của tiến trình xây dựng Cộng đồng ASEAN đến năm 2045 (Dương Văn Huy và Vũ Mạnh Hùng 2023). Tầm nhìn ASEAN 2045 tìm cách đánh giá những thách thức mà ASEAN phải đối mặt và đề ra tầm nhìn cho 2 thập kỷ tới và các chiến lược để đạt được tầm nhìn đó. Tầm nhìn này được hình thành trên cơ sở kế thừa và tiếp nối Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN năm

2025, song cũng cần nhắc “có chọn lọc” những vấn đề, xu hướng mới nhằm tăng cường khả năng thích ứng và năng lực tự cường của ASEAN trong bối cảnh mới.

Những thành tựu đáng kể trong việc phát triển ba cộng đồng ASEAN, địa - kinh tế và địa - chính trị thay đổi nhanh chóng trong khu vực rộng lớn hơn, cũng như cuộc cách mạng kỹ thuật số đang phát triển nhanh chóng và cuộc cách mạng công nghiệp mới định hình Tầm nhìn ASEAN 2045. Trong bối cảnh thế giới đang có nhiều bất ổn đe dọa, hơn lúc nào hết, khối ASEAN phải duy trì sự thống nhất và tính trung tâm của mình, điều chỉnh và hưởng lợi từ các chuyển đổi kinh tế và công nghệ đang diễn ra hoặc mới nổi trên toàn thế giới, và đảm bảo rằng ASEAN thu hút và mang lại lợi ích cho người dân của mình và cộng đồng ASEAN là hiện thân của sự thống nhất trong đa dạng gắn kết với nhau trong hòa bình, an ninh và thịnh vượng.

Để đạt được tầm nhìn như trên, theo các chuyên gia, ASEAN sẽ phải tập trung nguồn lực vào 3 định hướng cơ bản².

Một là, nâng cao vai trò trung tâm của ASEAN trong 2 thập niên tới. Theo đó, ASEAN tập trung vào 3 việc: i) Duy trì giá trị cốt lõi của ASEAN, nhất là những nguyên tắc đã được thử thách qua thời gian được ghi trong Tuyên bố Bangkok năm 1967, bao gồm tạo sự đồng thuận, không can thiệp vào công việc nội bộ của nhau; ii) Tiếp tục chứng minh sự đoàn kết, thống nhất, quyết tâm và sẵn sàng giải quyết mọi thách thức trong thời gian tới thông qua sức mạnh tập thể; iii) Có nhiều đối thoại, cam kết và tham vấn hơn thông qua các cơ chế do ASEAN dẫn dắt để giải quyết những thách thức mới.

Trong thời gian tới, vai trò trung tâm của ASEAN có nhiều cơ hội được củng cố. Đầu tiên, hầu hết cường quốc trên thế giới (Mỹ, Nhật Bản, Trung Quốc, EU...) đều muốn tăng cường quan hệ với ASEAN. Trong bối cảnh cạnh tranh nước lớn diễn ra gay gắt thì vai trò trung tâm ASEAN càng được những nước này ủng hộ. Tiếp theo, ASEAN sẽ duy trì các diễn đàn đã có của mình và sẽ tiếp tục mở thêm các diễn đàn trong 20 năm tới. Các diễn đàn này vẫn luôn thu hút được sự tham gia đông đảo của các quốc gia, bởi các diễn đàn sẽ tiếp tục dựa trên nguyên tắc tiệm tiến và không ràng buộc. Ngoài ra, các nước lớn ngày càng tin tưởng ASEAN, tích cực tham gia, đóng góp và xây dựng các diễn đàn của ASEAN, qua đó thúc đẩy hơn nữa vai trò trung tâm của ASEAN.

Hai là, ASEAN sẽ tập trung xây dựng hình ảnh mới: một khu vực Đông Nam Á hòa bình và ổn định, đạt cấp độ lâu dài và bền vững. Do vậy, ASEAN tập trung duy trì sự can dự của các nước lớn đối với khu vực vào 2 điểm: i) Tránh xung đột; ii) Không có vũ khí hạt nhân. Để tránh xung đột, giảm thiểu các nguy cơ xung đột, ASEAN và các đối tác của ASEAN đã và sẽ duy trì đối thoại, xây dựng lòng tin, tuân thủ luật pháp quốc tế, các giá trị, nguyên tắc của Hiến chương Liên hợp quốc, Hiến chương ASEAN, Hiệp ước Thân thiện và Hợp tác (TAC); kiềm chế, tránh để bất đồng, mâu thuẫn trở thành xung đột, làm ảnh hưởng đến không khí đối thoại và nỗ lực hợp tác ở khu vực. Diễn đàn ASEAN - Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương nhằm thực hiện Tầm nhìn của ASEAN về Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương (AOIP) cũng sẽ được đẩy mạnh, nhằm thúc đẩy quan hệ với các đối tác trong khu vực và quốc tế trên cơ sở thực chất, bình đẳng, tôn trọng lẫn nhau, cùng có lợi (Luận Thùy Dương 2024). Để khu vực ASEAN trở thành khu vực không có vũ khí hạt nhân, ASEAN sẽ thúc đẩy đàm phán với các quốc gia sở hữu vũ khí hạt nhân (NWS)

² Có thể tham khảo thêm: Đặng Cẩm Tú (2025), (Lê Quang Mạnh 2023), (Phương Hoa 2024), (Luận Thùy Dương 2024), v.v..

để ký kết Nghị định thư của Hiệp ước khu vực Đông Nam Á không có vũ khí hạt nhân (Hiệp ước SEANWFZ). Hiệp ước SEANWFZ được tất cả các nước thành viên ASEAN ký kết vào tháng 12/1995, quy định các bên ký kết không phát triển, sản xuất hoặc mua, sở hữu hoặc kiểm soát vũ khí hạt nhân; không lưu giữ hoặc vận chuyển vũ khí hạt nhân bằng bất kỳ phương tiện nào; không thử nghiệm hoặc sử dụng vũ khí hạt nhân... ASEAN sẽ thúc đẩy việc ký kết Nghị định thư về Hiệp ước SEANWFZ với các nước NWS, bao gồm Trung Quốc, Nga, Mỹ, Anh và Pháp (Luận Thùy Dương 2024).

Một trong những cơ hội chiến lược then chốt của ASEAN trong bối cảnh cấu trúc khu vực đang có nhiều biến động là duy trì và củng cố vai trò trung tâm trong các cơ chế hợp tác khu vực. Theo tài liệu “ASEAN 2045: Our Shared Future”, tổ chức này xác định rằng các nguyên tắc nền tảng như đồng thuận, không can thiệp vào công việc nội bộ và giải quyết tranh chấp bằng biện pháp hòa bình chính là cơ sở để bảo đảm và phát huy vai trò trung tâm của ASEAN trong các diễn đàn khu vực quan trọng như Diễn đàn Khu vực ASEAN (ARF), Diễn đàn Cấp cao Đông Á (EAS) và Hội nghị Bộ trưởng Quốc phòng ASEAN Mở rộng (ADMM-Plus) (ASEAN Secretariat 2025).

Các cơ chế đối thoại khác do ASEAN dẫn dắt sẽ tiếp tục đề cao đối thoại, tham vấn song chú trọng nâng cao hiệu quả hơn, góp phần xây dựng cấu trúc khu vực mở, minh bạch, bao trùm và dựa trên luật pháp quốc tế. ASEAN và các đối tác sẽ triển khai đầy đủ và hiệu quả Tuyên bố về ứng xử của các bên ở Biển Đông (DOC), sớm hoàn tất một Bộ Quy tắc ứng xử ở Biển Đông (COC) thực chất và triển khai có hiệu quả, phù hợp với luật pháp quốc tế, trong đó có Công ước Liên hợp quốc về Luật Biển năm 1982 (UNCLOS 1982). Về vấn đề này, ASEAN cũng sẽ tăng cường triển vọng hợp tác hàng hải ASEAN (Luận Thùy Dương 2024).

Ba là, các xu thế của thời đại đặt ra cho ASEAN yêu cầu đổi mới trong tư duy, sáng tạo trong hành động và đột phá trong ý tưởng để có thể tận dụng tối ưu các động lực tăng trưởng kinh tế mới và phát triển bền vững. Trên tinh thần đó, Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045 sẽ có định hướng xuyên suốt là xây dựng một ASEAN tự cường, năng động, sáng tạo và lấy người dân làm trung tâm. ASEAN sẽ có những bứt phá mạnh mẽ hơn trong 20 năm tới, trở thành một tổ chức khu vực gắn kết với mức độ, phạm vi hợp tác được nâng cao hơn nhiều so với trước đây, đóng vai trò quan trọng đối với hòa bình, ổn định, hợp tác và phát triển khu vực ở Đông Nam Á cũng như châu Á - Thái Bình Dương (Quân đội nhân dân 2024). Để thực hiện được mục tiêu này theo Chongkittavorn: ASEAN cần đưa ra những tầm nhìn táo bạo hơn nhưng có thể thực hiện được. Chắc chắn, các cơ quan và cấu trúc chủ chốt của ASEAN sẽ không thay đổi trong hai thập kỷ tới, đặc biệt là các nguyên tắc đã được thử thách theo thời gian được ghi trong Tuyên bố Bangkok năm 1967 bao gồm việc tạo ra sự đồng thuận, không can thiệp vào công việc nội bộ cũng như không sử dụng vũ lực, điều này sẽ củng cố thêm tính trung tâm của ASEAN và sự kết nối cũng như ý thức về sự gắn bó của cộng đồng (Chongkittavorn 2023).

ASEAN đang là trung tâm của các liên kết kinh tế trong khu vực. ASEAN đã tham gia nhiều thỏa thuận thương mại trong nội bộ ASEAN và giữa ASEAN với các đối tác của ASEAN. ASEAN còn tham gia các liên kết khu vực khác như Hiệp định Đối tác Kinh tế Toàn diện Khu vực (RCEP), Hiệp định Đối tác Toàn diện và Tiến bộ xuyên Thái Bình Dương (CPTPP), v.v.. Từ một nền kinh tế có quy mô 473 tỷ USD vào năm 1992, khu vực ASEAN đã chứng kiến sự tăng trưởng vượt bậc, đạt quy mô 3,63 nghìn tỷ USD vào năm 2023, gấp hơn 7 lần so với trước đây. Tỷ trọng của nền kinh tế ASEAN trong GDP toàn cầu

đã gần như gấp đôi, từ 1,9% vào năm 1992 lên 3,5% vào năm 2023 và dự báo sẽ tiếp tục gia tăng (Vân Nguyễn 2024).

Để hiện thực hóa Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045, tổ chức này cần tập trung nguồn lực vào ba định hướng chiến lược: củng cố vai trò trung tâm trong cấu trúc khu vực, xây dựng hình ảnh Đông Nam Á hòa bình và ổn định, và thúc đẩy đổi mới sáng tạo để phát triển bền vững. ASEAN sẽ tiếp tục duy trì các nguyên tắc nền tảng, mở rộng đối thoại và hợp tác với các đối tác quốc tế, đồng thời tận dụng các động lực kinh tế mới để nâng cao vị thế toàn cầu. Đây là nền tảng để ASEAN trở thành một cộng đồng tự cường, gắn kết và lấy người dân làm trung tâm trong hai thập niên tới.

3. Tác động và chính sách của Việt Nam

Sau 30 năm gia nhập, Việt Nam đã có nhiều đóng góp to lớn cho sự phát triển của tổ chức này. Sự tham gia của Việt Nam góp phần mở rộng ASEAN với việc Lào, Myanmar và Campuchia gia nhập Hiệp hội, giúp ASEAN thực sự khẳng định được vai trò trên trường quốc tế. Ngay sau đó, Việt Nam thể hiện vai trò kết nối thông qua việc đưa nhóm các nền kinh tế kém phát triển trong ASEAN, bao gồm Campuchia, Lào, Myanmar, Việt Nam (CLMV) vào sự phát triển chung của cả khối thông qua Kế hoạch Hành động Hà Nội (1997) và Tuyên bố Hà Nội về thu hẹp khoảng cách phát triển (2001). Việt Nam cũng góp phần đáng kể trong việc thúc đẩy ký kết Tuyên bố về ứng xử của các bên ở Biển Đông (DOC), phối hợp cùng các quốc gia cho ra đời Hiến chương ASEAN; đảm nhiệm thành công vai trò Chủ tịch Ủy ban Thương trực ASEAN (năm 2001) và ba lần giữ cương vị Chủ tịch ASEAN (trong các năm 1998, 2010 và 2020) với nhiều dấu ấn tích cực. Việt Nam cũng đã đưa ra nhiều sáng kiến trong các cơ

chế nhằm thúc đẩy tăng cường liên kết nội và ngoại khối, nâng cao vị thế quốc tế của ASEAN như: Diễn đàn Khu vực ASEAN (ARF), Hiệp ước thân thiện và hợp tác ở Đông Nam Á (TAC), Hiệp ước Khu vực Đông Nam Á không có vũ khí hạt nhân (SEANFWZ), thành lập cơ chế Hội nghị Bộ trưởng Quốc phòng ASEAN (ADMM+) năm 2010, các cơ chế ASEAN+, mở rộng Hội nghị cấp cao Đông Á với sự tham gia của Nga và Mỹ (năm 2010), thành lập Cộng đồng ASEAN (năm 2015), v.v. (Lê Quang Mạnh 2023: 101).

Trong lĩnh vực kinh tế, Việt Nam đã chủ động tham gia xây dựng Cộng đồng Kinh tế ASEAN (AEC), tạo điều kiện thúc đẩy thương mại nội khối và mở rộng hợp tác với các đối tác bên ngoài. Những hiệp định quan trọng như Hiệp định Thương mại Hàng hóa ASEAN (ATIGA) và Hiệp định Đối tác Kinh tế Toàn diện Khu vực (RCEP) là minh chứng cho cam kết mạnh mẽ của Việt Nam đối với hội nhập kinh tế khu vực. Hoạt động thương mại giữa Việt Nam và ASEAN luôn duy trì kết quả tích cực. Trong 11 tháng đầu năm 2024, tổng kim ngạch xuất nhập khẩu giữa Việt Nam và ASEAN đạt 76,3 tỷ USD, tăng 13,9% so với cùng kỳ năm trước. Trong đó, xuất khẩu của Việt Nam sang ASEAN đạt 33,8 tỷ USD, trong khi nhập khẩu đạt 42,4 tỷ USD. Về đầu tư, các quốc gia ASEAN đã đầu tư 9,52 tỷ USD vào Việt Nam trong 11 tháng năm 2024, tăng 51,1% so với cùng kỳ năm ngoái. Trong đó, Singapore dẫn đầu khối ASEAN về vốn đầu tư tại Việt Nam với tổng vốn lên tới 9,13 tỷ USD, tiếp theo là Thái Lan với 178,52 triệu USD và Malaysia với 159,98 triệu USD,... (Phương Hoa 2024). Có thể thấy, tăng trưởng kinh tế của Việt Nam năm 2024 đã được hỗ trợ bởi xuất khẩu phục hồi và nhu cầu toàn cầu tăng đối với các sản phẩm công nghệ. Những bất ổn chính đối với triển vọng tăng trưởng bao gồm tăng trưởng toàn cầu chậm hơn dự kiến và gián đoạn thương mại, đặc biệt là giữa các đối tác thương mại chính

của Việt Nam. Theo Ngân hàng Thế giới (WB), nền kinh tế Việt Nam dự kiến sẽ tiếp tục tăng trưởng mạnh trong hai năm tới. Đầu tư công để thúc đẩy tăng trưởng, đặc biệt là trong cơ sở hạ tầng đô thị, giao thông và năng lượng sẽ rất quan trọng, với điều kiện là chính quyền có thể mở rộng quy mô đầu tư công và đảm bảo chi tiêu hiệu quả. Việt Nam có thể sử dụng không gian tài khóa của mình để chuẩn bị tốt hơn cho những bất ổn gia tăng. Theo đó, GDP của Việt Nam dự kiến sẽ tăng 6,8% vào năm 2025 (WB 2025).

Là thành viên tích cực của Cộng đồng ASEAN, việc thông qua và thực hiện Tầm nhìn ASEAN 2045 tạo ra cho Việt Nam có những điều kiện thuận lợi đồng đều trên các phương diện, từ chính trị - an ninh tới kinh tế và văn hoá xã hội³.

Trước hết về an ninh, chính trị, là một nước thành viên, tham gia AC nói chung, APSC nói riêng và việc thực hiện thành công Tầm nhìn ASEAN 2045 sẽ góp phần đáng kể hỗ trợ Việt Nam tiếp tục thực hiện thành công chính sách đối ngoại độc lập, tự chủ, mong muốn là bạn với tất cả các nước, rộng mở, đa phương hóa, đa dạng hóa các quan hệ quốc tế. Thông qua việc thực hiện thành công kế hoạch AC sau năm 2015, nhất là về mặt chính trị, ngoại giao, Việt Nam có điều kiện đẩy mạnh quan hệ đối tác vì hòa bình và phát triển bền vững với các nước trong khu vực và trên thế giới. Đây là tiền đề để Việt Nam có thể tiếp tục duy trì và đẩy mạnh chính sách cải cách, mở cửa toàn diện, đưa đất nước bước vào kỷ nguyên mới. Đồng thời, Việt Nam cũng có thể tận dụng thể chế đa phương của AC trong các hoạt động đấu tranh bảo vệ chủ quyền lãnh thổ bằng biện pháp hoà bình. Ngoài ra, với Tầm nhìn ASEAN 2045, sự gắn

kết giữa các thành viên trong khối sẽ càng được tăng cường mạnh mẽ hơn bao giờ hết, điều này tạo điều kiện giúp Việt Nam có thể tranh thủ đẩy mạnh hợp tác khu vực trong việc giải quyết các vấn đề về an ninh phi truyền thống như hợp tác chống tội phạm xuyên quốc gia, thúc đẩy các hoạt động chống khủng bố, loại bỏ các hoạt động buôn bán vũ khí hạng nhẹ, hợp tác trong cuộc chiến chống tội phạm công nghệ cao, các hợp tác trong quản lý, giải quyết thách thức xuyên biên giới, kiểm soát dịch bệnh, ứng phó với tình trạng khẩn cấp, v.v..

Về kinh tế, việc thành lập AEC cũng như các nội dung, đặc tính trong Tầm nhìn ASEAN 2045 đang trong quá trình triển khai và hoàn thiện sẽ mang lại những cơ hội đáng kể cho quá trình hội nhập về kinh tế của Việt Nam. Có thể khẳng định, khi mà liên kết ASEAN chín muồi sẽ mang lại cơ hội phát triển cho các nước thành viên, đặc biệt là các thành viên mới như Việt Nam. Ngoài ra, triển vọng sáng sủa của các nước ASEAN về tăng trưởng kinh tế và thị trường tiêu dùng khu vực trong những năm tới là lực hút các nhà đầu tư nước ngoài đến ASEAN và Việt Nam. Là một thành viên gia nhập sau, việc tự do hoá đầu tư cũng giúp Việt Nam có thể thu hút FDI từ các nước phát triển hơn trong ASEAN như Singapore, Malaysia, Thái Lan..., các nền kinh tế phát triển ở Đông Bắc Á, Mỹ, EU... Đồng thời, Việt Nam cũng sẽ được hưởng lợi từ quá trình dịch chuyển tự do của hàng hoá, dịch vụ, đầu tư, dòng vốn, lao động có kỹ năng trong thời gian tới, thúc đẩy kinh tế phát triển, rút ngắn khoảng cách phát triển với các nước trong khu vực.

Về văn hoá - xã hội, tầm nhìn 2045 “lấy người dân làm trung tâm, mục tiêu, động lực” sẽ tạo cơ hội để Việt Nam và các nước thành viên ASEAN có thể bảo vệ và nâng cao đời sống vật chất, tinh thần tốt nhất cho mọi tầng lớp dân cư đúng với mục tiêu hướng tới người dân, coi người dân là trung tâm.

³ Phân thời cơ, thách thức và những chính sách với Việt Nam, tác giả tham khảo từ Kế hoạch chiến lược Tầm nhìn Cộng đồng 2045 của Ban thư ký ASEAN (2025), nghiên cứu của Dương Văn Huy (2023a, 2023b), Luận Thuyết Dương (2024), Đặng Cẩm Tú (2025) để rút ra những nhận định của mình.

Ngoài những cơ hội cho phát triển đất nước, trong hai thập kỷ tới, quá trình tham gia mạnh mẽ vào AC với ba cộng đồng trụ cột, Việt Nam cũng sẽ phải đương đầu với nhiều thách thức. Trước hết là thách thức về việc duy trì sự đoàn kết, gắn kết về mặt chính trị, thống nhất về lập trường trong các vấn đề chủ chốt, đặc biệt là vấn đề Biển Đông và an ninh nguồn nước ở sông Mekong. Một số nước trong ASEAN “chưa nhận thức đầy đủ về tầm nhìn chiến lược, chưa thực sự gắn kết số phận và bảo vệ lợi ích cốt lõi của tổ chức mình trước yêu cầu của thực tiễn cuộc sống đặt ra” (Trần Khánh 2013: 153). Điều này có thể gây ra những bất lợi cho Việt Nam trong việc giải quyết những vấn đề nóng của mình. Ngoài ra, trong thời gian tới cạnh tranh nước lớn ở khu vực, đặc biệt là cạnh tranh Mỹ - Trung sẽ càng gay gắt hơn trong nhiệm kỳ mới của Donald Trump. ASEAN là một trong những trọng tâm tranh chấp của hai siêu cường trong thời gian tới. Đây là khó khăn của Việt Nam trong việc duy trì chính sách đối ngoại cân bằng, nhất là cân bằng ảnh hưởng giữa các nước lớn, lấy ASEAN làm trung tâm, trong khi nội bộ khối lại thiếu thống nhất. Ngoài ra, trong quá trình triển khai Tầm nhìn ASEAN 2045 sẽ gia tăng hội nhập trong thể chế rộng lớn hơn, sức ép cạnh tranh sẽ gia tăng mạnh mẽ hơn về hàng hoá, dịch vụ, đầu tư tại thị trường trong nước và trên thị trường thế giới mà Việt Nam tham gia.

Trước những thời cơ và thách thức đặt ra khi thực thi Tầm nhìn ASEAN 2045, để hội nhập hiệu quả, Việt Nam cần tiếp tục phát huy tinh thần chủ động, tích cực và trách nhiệm, chung tay và nỗ lực cùng các nước thành viên đưa ASEAN trở thành tâm điểm, động lực của hòa bình, hợp tác và phát triển thông tin. Trên thực tế, trong nhiều năm qua, Việt Nam đã là một thành viên tích cực và có trách nhiệm trong khối ASEAN trên

nhiều lĩnh vực. Bởi vậy, trong tương lai, Việt Nam sẽ tiếp tục chung tay và nỗ lực cùng các nước thành viên hiện thực hóa chủ trương đưa ASEAN trở thành tâm điểm, động lực của hòa bình, hợp tác và phát triển. Để thực hiện mục tiêu trên, trong thời gian tới Việt Nam cần có những đối sách thích hợp để tiếp tục đóng vai trò quan trọng trong ASEAN khi Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045 được triển khai.

Một là, Việt Nam cần tiếp tục có những đóng góp tích cực và trách nhiệm vào xây dựng Tầm nhìn ASEAN 2045 với tầm chiến lược dài hạn, khả thi và mang tính hành động; ưu tiên thúc đẩy các cam kết, biện pháp mang lại lợi ích thiết thực cho người dân, doanh nghiệp, địa phương; tăng cường phối hợp liên ngành, liên trụ cột trong hợp tác nhằm tăng giá trị triển khai và hiệu ứng lan tỏa.

Hai là, Việt Nam cần chủ động phát huy vai trò nòng cốt, đi đầu trong ASEAN cùng các thành viên khác thúc đẩy vai trò trung tâm của ASEAN trong cấu trúc khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Việc xây dựng Tầm nhìn ASEAN 2045, xây dựng vị thế của ASEAN trong khu vực và toàn cầu luôn có sự đóng góp đáng kể và quan trọng của Việt Nam. Trong những năm gần đây, ASEAN đứng trước nhiều khó khăn, thách thức liên quan đến sự cạnh tranh của các nước lớn, sự khác biệt trong nhận thức, lợi ích và ứng xử, Việt Nam đã nỗ lực củng cố đoàn kết, thống nhất vai trò của ASEAN trong các vấn đề khu vực và xử lý những thách thức an ninh truyền thống và phi truyền thống, cũng như những vấn đề nảy sinh trong quan hệ với các đối tác; đồng thời thúc đẩy hợp tác thực tiễn trong các cơ chế, diễn đàn khu vực quan trọng do ASEAN khởi xướng và dẫn dắt như EAS, ADMM+,... ASEAN luôn là một trong những ưu tiên hàng đầu trong chính sách đối ngoại của Việt Nam. Việt Nam cần nâng cao năng lực để xử lý hiệu quả và kịp thời các

thách thức hiện đang nổi lên, bao gồm các vấn đề an ninh phi truyền thống, đặc biệt là các loại tội phạm xuyên quốc gia và các thách thức xuyên biên giới. Giải quyết các tranh chấp và khác biệt bằng các biện pháp hòa bình, tăng cường xây dựng lòng tin, thúc đẩy các hoạt động ngoại giao phòng ngừa và các sáng kiến giải quyết xung đột.

Ba là, trong hai thập kỷ tới Việt Nam cần tận dụng tối đa cơ hội và lợi ích từ hợp tác ASEAN, đồng thời sẵn sàng đóng góp nhiều hơn, kể cả về tài chính và vật chất, cho cộng đồng; tranh thủ tiếng nói và sự ủng hộ của ASEAN và các đối tác trong ứng phó với các thách thức an ninh truyền thống và phi truyền thống, trong đó có vấn đề Biển Đông và an ninh nguồn nước ở Mekong; tranh thủ sự hỗ trợ và hợp tác của ASEAN và đối tác phục vụ các mục tiêu phát triển của Việt Nam; hỗ trợ doanh nghiệp và người dân khai thác hiệu quả lợi ích từ các thỏa thuận, liên kết kinh tế, các hoạt động trao đổi và giao lưu nhân dân.

Bốn là, Việt Nam cần chủ động, tích cực tham gia tất cả các cơ chế hợp tác của ASEAN trên các kênh hợp tác song phương và đa phương, thúc đẩy hợp tác giữa các tiểu vùng, vì mục tiêu thu hẹp khoảng cách phát triển và phát triển đồng đều, bền vững trong Cộng đồng ASEAN. Việt Nam nhận định, với đặc trưng phát triển đa dạng, ASEAN có những đô thị quy mô lớn, năng động hàng đầu khu vực và những vùng, miền còn ẩn chứa nhiều tiềm năng, trong đó phần lớn đều nằm ở các giao điểm quan trọng của khu vực, nơi các quốc gia cùng chia sẻ những nguồn sinh kế tự nhiên to lớn như dòng sông Mekong, đảo Borneo hay Eo biển Malacca. Các nước trong khu vực có vị trí địa lý gần gũi, văn hóa giàu bản sắc, điều kiện tự nhiên tương đồng đã hình thành các khuôn khổ hợp tác tiểu vùng như: Hợp tác Khu vực tăng trưởng Đông ASEAN, Tam giác tăng trưởng Indonesia Malaysia - Thái Lan, Chiến lược hợp tác kinh tế ACMECS, Hợp

tác tiểu vùng Mekong mở rộng (GMS), Ủy hội Mekong, Tam giác Phát triển Campuchia - Lào - Việt Nam,... Cùng với quá trình liên kết khu vực được thúc đẩy nhanh và sâu rộng trong Tầm nhìn ASEAN 2045, việc Việt Nam đề xuất các giải pháp gắn kết và đảm bảo các vùng, miền theo kịp với tiến trình phát triển chung của khu vực ngày càng có ý nghĩa quan trọng.

Năm là, Việt Nam cần thúc đẩy hợp tác để phát triển bền vững. Trong thời gian tới Việt Nam đặt trọng tâm vào các dự án năng lượng tái tạo như điện gió, điện mặt trời để giảm phụ thuộc vào năng lượng hóa thạch; hợp tác với các quốc gia ASEAN trong việc bảo vệ môi trường, giảm rác thải nhựa và ứng phó với biến đổi khí hậu; thúc đẩy mô hình kinh tế tuần hoàn, giảm lãng phí tài nguyên và tối ưu hóa việc sử dụng năng lượng.

Sáu là, Việt Nam cần nâng cao vai trò của ngoại giao trong tiến trình hội nhập và phát triển quốc gia. Trong thời gian tới Việt Nam tiếp tục duy trì chính sách đối ngoại đa phương hóa và đa dạng hóa, không phụ thuộc vào bất kỳ cường quốc nào; thúc đẩy vai trò của Việt Nam trong các sáng kiến toàn cầu, đặc biệt là trong lĩnh vực thương mại, môi trường và công nghệ; tăng cường hợp tác với các nước lớn nhưng vẫn giữ vững nguyên tắc độc lập và tự chủ trong chính sách ngoại giao.

Bảy là, thời gian tới Việt Nam cần tiếp tục nâng cao nhận thức trong nội bộ về tầm quan trọng của ASEAN và những lợi ích thiết thực từ việc tham gia tổ chức này. Các cơ quan, tổ chức liên quan phải tránh tâm lý coi nhẹ hoặc đặt kỳ vọng quá mức vào vai trò của ASEAN, đồng thời cần đầu tư bài bản vào việc nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, đặc biệt là đội ngũ cán bộ và chuyên gia am hiểu về ASEAN. Nhà nước cần tăng cường năng lực và bố trí hợp lý nguồn nhân lực phục vụ cho hợp tác ASEAN, phù hợp với các cam kết ở cấp khu vực và quốc gia. Công tác đào tạo cán bộ đa

phương cần được đẩy mạnh, đồng thời khuyến khích việc thi tuyển vào Ban Thư ký ASEAN nhằm nâng cao năng lực đại diện. Các cơ quan tham gia hợp tác ASEAN cần củng cố bộ phận chuyên trách, tăng cường năng lực cho Ban Thư ký Quốc gia về ASEAN và Phái đoàn đại diện thường trực của Việt Nam tại ASEAN. Bên cạnh đó, các cơ quan chức năng tiếp tục rà soát, hoàn thiện hệ thống pháp luật nhằm tạo thuận lợi cho việc thực hiện các cam kết, thỏa thuận và đáp ứng yêu cầu hội nhập ASEAN. Việc kiện toàn cơ chế phối hợp giữa các cơ quan tham gia hợp tác ASEAN, cũng như giữa các trụ cột và cơ quan làm công tác đối ngoại, là yếu tố then chốt để nâng cao hiệu quả triển khai. Cuối cùng, cần đẩy mạnh công tác tuyên truyền sâu rộng về ASEAN tới mọi tầng lớp nhân dân, đặc biệt chú trọng tuyên truyền tại địa phương, nhằm nâng cao ý thức cộng đồng và bản sắc ASEAN trong toàn xã hội.

4. Kết luận

Tóm lại, những biến động lớn của tình hình quốc tế và khu vực đã đặt ra yêu cầu cần phải đổi mới mạnh mẽ trong tư duy, sáng tạo trong hành động và đột phá trong ý tưởng để có thể tận dụng tối ưu các động lực tăng trưởng kinh tế mới và phát triển bền vững đối với Cộng đồng ASEAN. Trên tinh thần đó, Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045 sẽ có định hướng xuyên suốt là xây dựng một ASEAN tự cường, năng động, sáng tạo và lấy người dân làm trung tâm. Từ tầm nhìn này, Cộng đồng ASEAN sẽ có những bứt phá mạnh mẽ hơn trong 20 năm tới, trở thành một tổ chức khu vực gắn kết với mức độ, phạm vi hợp tác được nâng cao hơn nhiều so với trước đây, đóng vai trò quan trọng đối với hòa bình, ổn định, hợp tác và phát triển khu vực ở Đông Nam Á cũng như châu Á - Thái Bình Dương - Ấn Độ Dương.

Đối với Việt Nam, với tư cách là một thành viên tích cực trong Cộng đồng ASEAN, Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2045 sẽ có những tác động lớn đến mọi mặt của đời sống chính trị an ninh, kinh tế, văn hoá xã hội của Việt Nam trong hai thập kỷ tới với những thời cơ và thách thức đan xen. Điều này đòi hỏi Việt Nam cần những đổi mới kịp thời và phù hợp để tận dụng những thời cơ, chuyển hoá thách thức đưa đất nước vào quá trình phát triển ổn định bền vững trên nhiều phương diện, thúc đẩy hợp tác khu vực cũng như hội nhập quốc tế.

Tài liệu trích dẫn

- ASEAN. 1967. "The ASEAN Declaration (Bangkok Declaration). Bangkok. 8 Augustus 1967. <https://agreement.asean.org/media/download/20140117154159.pdf>
- ASEAN. 1976". *The Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia (TAC)*. Truy cập tháng 6 năm 2025. <https://agreement.asean.org/media/download/20131230235433.pdf/>.
- ASEAN. 1997. "ASEAN Vision 2020". Truy cập tháng 6 năm 2025. <https://asean.org/asean-vision-2020/>
- ASEAN Secretariat. 2015. *ASEAN 2025: Forging Ahead Together*. Jakarta: ASEAN Secretariat. November 2015.
- ASEAN Secretariat. 2025. *ASEAN 2045: Our Shared Future*, Jakarta, ASEAN Secretariat. May 2025.
- Cầm Anh. 2025. "Thách thức ứng phó biến đổi khí hậu với ASEAN". *Tạp chí Diễn đàn doanh nghiệp*. Truy cập ngày 12 tháng 03 năm 2025. <https://diendandoanhngiep.vn/thach-thuc-ung-pho-bien-doi-khi-hau-voi-asean-10151318.html>.
- Bùi Thanh Sơn. 2021. "ASEAN 54 năm: Lửa thử vàng". *Báo Nhân dân*. Truy cập ngày 08 tháng 08 năm 2021. <https://nhandan.vn/asean-54-nam-lua-thu-vang-post658855.html>.

- Dương Văn Huy. 2023a. “ASEAN với giải quyết tranh chấp trên Biển Đông”. *Tạp chí Cộng sản*. Truy cập 08 tháng 01 năm 2023. <https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/nghien-cu/-/2018/826940/asean-voi-giai-quyet-tranh-chap-tren-bien-dong.aspx>.
- Dương Văn Huy. 2023b. Ngụy cơ “bẫy địa - chính trị” ở khu vực Đông Nam Á và hàm ý đối với Việt Nam, *Tạp chí Cộng sản*. Cập nhật ngày 22-11-2023, <https://www.tapchicongsan.org.vn/the-gioi-van-de-su-kien/-/2018/836302/nguy-co-%E2%80%9Cbay-dia---chinh-tri%E2%80%9D-o-khu-vuc-dong-nam-a-va-ham-y-doi-voi-viet-nam.aspx>
- Dương Văn Huy - Vũ Mạnh Hùng. 2023. “Vấn đề con người trong xây dựng Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN đến năm 2045”. *Trang Thông tin đối ngoại*. Truy cập ngày 06 tháng 12 năm 2023. <https://ttdn.vn/nghien-cuu-trao-doi/quyen-con-nguoi/van-de-con-nguoi-trong-xay-dung-tam-nhin-cong-dong-asean-den-nam-2045-ky-1-93978>.
- Đặng Cẩm Tú. (chủ biên). 2021. Gắn kết và chủ động thích ứng tầm nhìn và triển vọng của ASEAN sau năm 2025. Hà Nội: Nhà xuất bản Chính trị quốc gia sự thật.
- Đặng Cẩm Tú. 2025. Vai trò thành viên trách nhiệm, tích cực của Việt Nam trong ASEAN: Cơ hội và thách thức khi Việt Nam bước vào kỷ nguyên mới. *Tạp chí Cộng sản*. Cập nhật ngày 12 tháng 08 năm 2025. https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/tin-binh-luan/-/asset_publisher/DLIYi5AJyFzY/content/vai-tro-thanh-vien-trach-nhiem-tich-cuc-cua-viet-nam-trong-asean-co-hoi-va-thach-thuc-khi-viet-nam-buoc-vao-ky-nguyen-moi
- Chongkittavorn Kavi. 2023. What will Asean be like come 2045?. bangkokpost. Published 4 Apr 2023. <https://www.bangkokpost.com/opinion/opinion/2542524/what-will-asean-be-like-come-2045>.
- Lê Quang Mạnh (chủ biên). 2023. *Vai trò, vị thế, uy tín của Việt Nam trong ASEAN*. Hà Nội: Nhà xuất bản Công an Nhân dân.
- Luận Thùy Dương. 2024. “ASEAN và Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN đến năm 2045”. *Tạp chí Cộng sản*. Cập nhật ngày 26/12/2024. <https://hssk.tapchicongsan.org.vn/bai-viet/chuyen-sau/asean-va-tam-nhin-cong-dong-asean-den-nam-2045-post678.html>.
- Nhóm Đặc trách Cao cấp về Hội nhập Kinh tế ASEAN (HLTF-EI). 2024. Nghiên cứu về Cộng đồng Kinh tế ASEAN (AEC) hậu 2025: Hướng tới Cộng đồng Kinh tế ASEAN (AEC) năm 2045: Các lựa chọn và tiềm năng cho Cộng đồng Kinh tế ASEAN (AEC) năm 2045. Ngày 8/11/2024. Jakarta: Được thông qua bởi Nhóm Đặc trách Cao cấp về Hội nhập Kinh tế ASEAN (HLTF-EI).
- Nguyễn Anh Tuấn. 2021. “Hiệp định Đối tác kinh tế toàn diện khu vực: Cơ hội, thách thức và một số đề xuất tham chiếu đối với Việt Nam”. *Tạp chí Cộng sản*. Truy cập ngày 02 tháng 09 năm 2021. <https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/kinh-te/-/2018/823993/hiiep-dinh-doi-tac-kinh-te-toan-dien-khu-vuc--co-hoi%2C-thach-thuc-va-mot-so-de-xuat-tham-chieu-doi-voi-viet-nam.aspx>.
- Nguyễn Văn Hà (chủ biên). 2018. *Cộng đồng ASEAN sau năm 2015 và sự tham gia của Việt Nam*. Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học xã hội.
- Phúc Minh. 2025. “Di cư lao động trong ASEAN có xu hướng ngày càng tăng”. *VnEconomy*. *Tạp chí điện tử của Hội Khoa học Kinh tế Việt Nam*. Truy cập ngày 29 tháng 07 năm 2025. <https://vneconomy.vn/di-cu-lao-dong-trong-asean-co-xu-huong-ngay-cang-tang.htm>
- Phương Hoa. 2024. “Việt Nam trong ASEAN: Hành trình kết nối hợp tác và phát triển bền vững”. *Vneconomy*. Truy cập ngày 23 tháng 12 năm 2024. <https://vneconomy.vn/techconnect/viet-nam-trong-asean-hanh-trinh-ket-noi-hop-tac-va-phat-trien-ben-vung.htm>.
- Quân đội Nhân dân. 2024. “Xã luận: Vì một ASEAN tự cường, năng động, sáng tạo và lấy người dân làm trung tâm”. *Tạp chí Quân đội nhân dân*. Truy cập ngày 08 tháng 10 năm 2024. <https://www.qdnd.vn/chinh-tri/cac-van-de/xa-luan-vi-mot-asean-tu-cuong-nang-dong-sang-tao-va-lay-nguoi-dan-lam-trung-tam-797782>.

- Trần Khánh (Chủ biên). 2013. *Hiện thực hóa Cộng đồng Chính trị - An ninh ASEAN, vấn đề và triển vọng*. Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học xã hội.
- Trọng Đức. 2024. “Thúc đẩy xây dựng Cộng đồng ASEAN tự cường và bền vững”. TTXVN. Truy cập ngày 23 tháng 12 năm 2024. <https://nvs.vnanet.vn/chung-tay-xay-dung-cong-dong-asean-gan-ket-tu-cuong-va-ben-vung-1-163176.vna>.
- Vân Nguyễn. 2024. “ASEAN là một trong những nền kinh tế tăng trưởng nhanh nhất thế giới trong 5 năm tới”. Truy cập ngày 26 tháng 11 năm 2024. <https://vneconomy.vn/asean-la-mot-trong-nhung-nen-kinh-te-tang-truong-nhanh-nhat-the-gioi-trong-5-nam-toi.htm>.
- Vũ Hồ. 2022. “ASEAN: Hành trình năm mươi lăm năm từ quá khứ đến tương lai”. *Tạp chí Cộng sản*. Truy cập ngày 29 tháng 05 năm 2024. https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/ti-n-binh-luan/-/asset_publisher/DLIYi5AJyFzY/content/asean-hanh-trinh-nam-muoi-lam-nam-tu-qua-khu-den-tuong-lai.
- WB. 2025. “Báo cáo điểm lại tháng 3/2025- Hành trình bút phá chuyển đổi sang xe điện tại Việt Nam”. Truy cập ngày 27 tháng 3 năm 2025. <https://www.worldbank.org/vi/news/press-release/2025/03/12/viet-nam-s-economy-forecast-to-grow-6-8-percent-in-2025-wb>.